

הלכה-קהילה-מודרנה ומה שביניהם-סוגיות הלכתיות קהילתיות

שי פינקלשטיין
רב קהילת ניצנים

האם יש חובה לעזור למנוע מיהודי שהחליט לחטוא? האם מותר להקל על חטאו?

לתלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף סט עמוד א
אמר רבי יוחנן: גזל ולא נתייאשו הבעלים - שניהם אינן יכולים להקדיש, זה לפי שאינו שלו, וזה לפי שאינו ברשותו. ומי אמר ר' יוחנן הכי? והא"ר יוחנן: הלכה כסתם משנה, ותנן: כרם רבעי היו מציינין אותו בקזוזות אדמה, סימנא כי אדמה, מה אדמה איכא הנאה מינה, אף האי נמי כי מפרקא שרי לאיתהנויי מינה; ושל ערלה - בחרסית, סימנא כחרסית, מה חרסית שאין הנאה מינה, אף האי דלית ביה הנאה מיניה; ושל קברות - בסיד, סימנא דחיוור כעצמות, וממחה ושופך כי היכי דניחווור טפי; אמר רבן שמעון בן גמליאל: בד"א - בשביעית, דהפקר; נינהו, אבל בשאר שני שבוע - הלעיטהו לרשע וימות

רש"י מסכת בבא קמא דף סט עמוד א
בקזוזות - מוט"ש נותן פיסת רגבים סביבות הגבולים להודיע שהוא כרם רבעי ואסור בלא פדיון.

דאיכא הנאה מיניה - לאחר זמן בחרישה וזריעה וקצירה.
אף האי נמי איכא הנאה מיניה - בפדיון
חרסית - כתותי רעפים טיבל"ש בלע"ז

וממחה ושופך - ממחה את הסיד במים ושופך סביבות הקבר
בד"א - דעבדינן להו היכירא לעוברים ושבים
בשביעית - שהוא הפקר ובהיתר הן באין לאכול

אבל בשאר שני שבוע - שהן באים לגזול יניחם ויאכלו דבר האסור והלעיטהו לרשע וימות

רמב"ם על משנה מסכת מעשר שני פרק ה משנה א
ורבן שמעון בן גמליאל אומר שלא הצרכנו לרשום כרם רבעי וערלה כדי שלא יאכלו מהן אלא בשנת השמטה שהיא הפקר ויד כל אדם פשוטה בגנות ובכרמים, אבל שלא בשנת השמטה אין צריך לצינון, לפי שאין רשות לכל אדם לפשוט ידו ולאכול דבר שאינו שלו, ומי שעבר ואכל הרי זה גזלן, ואין לנו לעשות תקנה לגזלן כדי שלא יכשל, מפני שעון גזל חמור יותר, ודברים אלו נכונים.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות עבודת כוכבים סימן קנא
י"א הא דאסור למכור להם דברים השייכים לעבודתם, היינו דוקא אם אין להם אחרים כיוצא בו או שלא יוכלו לקנות במקום אחר, אבל אם (ב) יכולים לקנות במקום אחר, (ג) מותר למכור להם כל דבר. (מרדכי דפ"ק דע"ז). (ד) ויש מחמירין. ז ונהגו להקל כסברא הראשונה, וכל בעל נפש יחמיר לעצמו. (ר"ן שם ובתוספות ואשיר"י והגמ"ר פ"ק דשבת לדעת הרב)

ש"ך יורה דעה סימן קנא ס"ק ו
ו"א כו'. דס"ל דכי היכי דאמרינן בש"ס גבי נזיר דאסור להושיט לו כוס יין דהיינו דוקא בדקאי
בתרי עברי דנהרא ה"ה הכא ויש מחמירין וסוברין דמ"מ איסור מדרבנן איכא אפילו לא הוי
כמו תרי עברי דנהרא וכל זה לדעת הרב אבל לפעד"נ דלא פליגי דכ"ע מודים להמרדכי ותוס'
בפ"ק דעבודת כוכבי' דבעובד כוכבי' או מומר שרי והגמ"ר ותוס' והרא"ש בפ"ק דשבת והר"ן
פ"ק דעבודת כוכבים מיירי בישראל שהוא חייב להפרישו מאיסור וכדכתב הרא"ש שם דלא גרע
מישראל קטן אוכל נבילות שב"ד מצווים להפרישו כ"ש ישראל גדול משא"כ בעובד כוכבי'
וישראל מומר שאינו חייב להפרישו

שו"ת בית יצחק אורח חיים סימן כט
רבי יצחק יהודה ב"ר חיים שמואל שמלקיש (שמעלקיש) נולד בשנת תקפ"ז (1827) בגליציה

ע"ד השאלה אם מותר למכור בבתי משקאות מאכלות אסורות לישראלים חשודים האוכלים.
וכן אם מותר למכור מאכלי היתר לאוכלים שם בבירור בלי נט"י ובלי ברכה. גם בדבר הנותני'
לחשודים הנ"ל דבר אכילה בשכר פעולתם

והנה בדבר הנותנים לחשודים על נט"י וברכה מאכל בשכרם אולי זה דומה לשמש דאסור ליתן
לו אבל גם שם כתב בטור רק לתוך פיו וגם יש לחלק אמת דיש להסתפק בשיטת ז' הש"ך סי'
קנ"א שכתב דמומר אין אנחנו מצוים להפרישו אם כונתו דוקא במומר ממש אבל מומר לדבר
אחד אנחנו חייבין להפרישו מאותו דבר והנ"ל דהנה הדגמ"ר תמה על הש"ך בפשיטות אמאי
במומר אינו חייב להפרישו וכתב דדעת הש"ך משום דעושה איסור במזיד אינו חייב להפרישו
ולדעתי דעת הש"ך נכון בפשיטות עפ"י דברי רשב"ג בב"ק ס"ט דס"ל בד"א בשביעית אבל
בשאר שני שבוע הלעיטהו לרשע וימות אף דעל איסור כרם רבעי הוא שוגג מ"מ כיון דעל
איסור גניבה הוא מזיד אינו חייב להפרישו אף על שאר איסור וכ"ש על איסור שהוא מומר ולפי
מה דפסקינן כרשב"ג בב"ק ס"ט ובמשנה דמעשר ב' צדקו דברי הש"ך ואף במומר לאחד
משאר עבירות נהי דבודאי בלפ"ע עובר ואין ראי' מב"ק דשם הוא אינו עושה מאומה רק הרשע
עושה מעצמו עכ"ז אם אינו עובר בלפ"ע דל"ה בתרי עברי דנהרא אין איסור משום מסייע
והלעיטהו לרשע ולפ"ז בנ"ד נהי דבודאי אם ספק שישמע לו מחויב להזהיר לכל הקונים שיטלו
ידיים ויברכו אם יודע בודאי שלא ישמעו אין לאסור מלמכור

שו"ת חתם סופר חלק א (אורח חיים) סימן צט
רבי משה סופר (שרייבר), החת"ם (חידושי תורת משה) סופר, נולד בפרנקפורט דמיין בשנת
ה"א תקכ"ג (1762)

ועיין עירובין כ"א ע"ב בשעה שתיקן שלמה עירובין ונט"י יצאה ב"ק ואמרה אם חכם בני
ישמח לבי גם אני, והקשה תוס' הא גם שניות תיקן, וי"ל לפי הנ"ל במה שהוסיף חומרא
לאיסור שניות, אף על גב שהוא מצוה לעשות סייג לתורה מ"מ לא שייך ישמח לבי כי אולי
יכשלו בזה בני אדם שאינם הגונים, אבל כשעשה סייג לשמירת שבת וגם עשה תיקון שלא
יקלקלו בו היינו שיערבו עירובין אז ישמח לבי גם אני

התערבות קהילתית ואחריות קהילתית

עקידת יצחק בראשית שער כ (פרשת וירא) רבי יצחק ב"ר משה עראמה נולד בספרד בשנת ק"פ (1420). שימש כרב וראש ישיבה בערים שונות בארצו. כתגובה לדרשות הנוצריות שחויבו,, היהודים להקשיב להן החל רבי יצחק לדרוש ברבים וכמה פעמים נתחבטתי על זה על אודות הנשים הקדשות שהיה אסורן רופף ביד שופטי ישראל אשר בדורנו ולא עוד אלא שכבר יאותו בקצת הקהלות ליתן להם חנינה ביניהם גם יש שמפסיקין להם פרס מהקהל כי אמרו כיון שמצילות את הרווקים או הסכלים מחטא אסור אשת איש החמור או מסכנת הגויות מוטב שיעברו על לאו זה משיבאו לידי אסור סקילה או סכנת שריפה. ואני דנתי על זה פעמים רבות לפני גולייהם והסברתי להם שהחטא הגדול אשר יעבור עליו איש איש מבית ישראל בסתר ושלא לדעת הרבים וברשות ב"ד חטאת יחיד הוא והוא שבעונו ימות ע"י ב"ד של מעלה או מטה וכל ישראל נקיים כמו שהיה עון פילגש בגבעה אם היו ב"ד שלהם מוסרין האנשים הרשעים ההם לבדם ביד ישראל. אמנם החטא הקטן כשיסכימו עליו דעת הרבים והדת נתנה בבתי דיניהם שלא למחות בו הנה הוא זמה ועון פלילי וחטאת הקהל כלו ולא נתן למחילה אם לא בפורענות הקהל כמו שהיה בבני בנימן על השתתפם בעון והוא היה עון סדום כמו שביארנו שהם ובתי דינין שלהם הסכימו שלא להחזיק יד עני ואביון. ולכן הוא טוב ומוטב שיכרתו או ישרפו או יסקלו החטאים ההם בנפשותם משתעקר אות אחד מהתורה בהסכמת הרבים כמו שאמר בזה שעשתה בו פרשה בפני עצמו לא תהיה קדשה וכו' (דברים כ"ג) כמו שיתבאר שם ב"ה. ומי שלא יקבל זה בדעתו אין לו חלק בבינה ונחלה בתורת אלהית

עקידת יצחק דברים שער צז (פרשת כי תצא) וכן כתב הרמב"ן ז"ל זה לשונו והנראה בעיני בלאו הזה כי הוא אזהר' לבית דין שלא יניח אחת מבנות ישראל להיות בפרשת דרכי' בעינים על הדרך לזמה או שתתקן לה קובה של זונות כמנהג ארצות זרים יושבות על הפתח בתופים ובכנורות כענין שכתוב קחי כנור סובי עיר זונה נשכח' הטיבי נגן הרבה שיר למען תזכרי (ישעי' כ"ג) כל אלו דבריו. ובזה נמלצו דבריו מאד במה שביאר שלא הוצרך הכתוב אלא לאזהרת ב"ד שבכל עיר ועיר שלא יניחו לשום אשה בת ישראל להפקיר עצמה ולהושיב קובה של זנות כמנהג הכותי' או שום הפקר כלל והוא נכון מאד כי דברים הללו וכל כיוצא בהן כשיעשו בפרסום הקולר תלוי על צואר ב"ד ואם הם לא יחושו והרבי' לא ימחו בהם העונש מוטל על כלם ומידם יבוקש בלי ספק. וכבר כתבתי בשע' סדום הוא שער עשרים מה שראיתי שערוריה בענין הזה בדורות אשר לפנינו וכמה נתחבטתי עליו לפני פרנסי הדור ושופטיו בטענות נמרצות עד שנעשה בו צד תקון ואם הוא מעט

שו"ת הרמב"ם סימן ריא שאלה מה יאמר אדוננו בדבר בחור, שקנה שפחה יפת תואר והיא אצלו בחצרו, והחצר גדולה והוא דר עם אשת אביו ושלוש בנותיה הקטנות. נפלו דין ודברים בינו ובין אחיו. תבעו (האח) אל השופט ואירעו ביניהם דין ודברים הרבה. אחר כך הלשין אחיו אותו אל השופט, שקנה שפחה נוצריה וגיירה והוא מתיחד עמה. באה השפחה (לפני השופט), ושאלה השופט, מה היא, אמרה: יהודיה. הציע לה הפשעות (להתהיר שהיא מוסלמית) וסרבה ואמרה: אני, יהודיה בת יהודיה אני. החזיר אותה לו השופט ולקחה לביתו ורננה עליו העיר והיא עכשו נשארה בביתו. האם צריכים בית דין להוציאה מביתו משום יחוד, אף על פי שלא יתיחד עמה, משום שנאמר והייתם נקיים מי"י ומישראל, או נאמר, משום שאשת אביו עמו בחצר, איננו חייבים להוציאה מאצלו. ואם בית דין צריכים להוציאה, מאיזה טעם תהיה הוצאתה, לפי שלא מצינו שאסרו

אלא יחד פנויה ויחד בגויה, ומאיזה טעם נאסור ישיבתה בביתו? והאם לה דין יפת תואר אם לאו? יורנו רבינו ושכרו כפול מן השמים

התשובה[אין לה דין יפת תואר], לפי שזאת נתייחדה בדין תורה, משום שהותר ליקחה לאשה באותה העת, ר"ל בעת הכבוש, כשהיא בגיותה, מפני שלא דברה תורה אלא כנגד היצרו כמו שהותר להם באותה העת לאכול האסורים ובתים מלאים כל טוב אפילו קדלי דחזירי, ואין להקיש על זה. וצריכים בית דין אחר זאת השמועה אשר לא טובה (לכפותו) להוציאה או ישחררה וישאנה לאשה, אעפ"י שיש בזה כעין עברה, לפי שהנטען על השפחה ונשתחררה אסור לו לישאנה לכתחלה, לפי שכבר פסקנו פעמים אחדות בכגון אלו המקרים, שישחררה וישאנה. ועשינו זאת מפני תקנת השבים ואמרנו מוטב שיאכל רוטב ולא שומן עצמו. וסמכנו על דבריהם עת לעשות לי"י הפרו תורתך. ומסייעין לו לישאנה בעדינות וברוך, ויקבעו לו מועד לישאנה או להוציאה, כמו שעשה עזראיג ע"ה. והאלהים יתעלה יתקן קלקולנו, כמו שהבטיח ואמר ואסירה כל בדיליך וכתב משה